

NYT FRA
ARKIVET

Glostrup Lokalhistoriske Arkiv

Nr. 46 • 2007

Glostrup Lokalhistoriske Arkiv

Hovedvejen 134
2600 Glostrup

Åbningstid:
Mandag kl. 13 - 19
Torsdag kl. 13 - 17
samt efter aftale

Telefon: 4343 5838

E-mail:
lokalkarkiv@glostrupbib.dk

Arkivleder:
Hans-Henrik Rasmussen

Nyt fra Arkivet

udkommer fire gange årligt

Redaktionen afsluttet:
August 2007

Redaktion:
Hans-Henrik Rasmussen

Grafisk tilrettelæggelse:
Eric Klitgaard

Tryk:
Odsgard A/S

Oplag: 2000 ex

ISSN 1398 - 859X

Omslagsfoto:
Personalet foran Glostrup Brugsforening, Stationsvej 25, ca. 1935

Forord

På Lokalhistorisk Arkiv modtages fortsat mange fotos og papirer fra byens historie. Et blik på gavelisten vil tale sit tydelige sprog. Listen kunne såmænd være endnu større, hvis den var ført à jour. En række afleveringer er så store og tidskrævende, at de må vente med behandling til roligere tider.

Også interessen for at bidrage til bladet findes. Jeg har enkelte løfter, som dog ikke kunne indfries denne gang, og jeg har derfor selv påtaget mig opgaven med at skrive. Emnet er Glostrup Brugsforening, som startede sin tilværelse i december 1908. Huset på Stationsvej 25 overlevede længe men er nu revet ned.

På opfordring af Sofarækken (biografforeningen) har en efterløner ved navn Holger Pedersen påtaget sig opgaven med at skrive årets lokalhistoriske bog. Den skal handle om biografen og dens udvikling fra den beskedne begyndelse på hjørnet af Heggelunds Allé og Hovedvejen til vore dages biograf på Bryggergårdsvej. Det bliver et ganske imponerende værk, som efter planen vil udkomme i begyndelsen af november.

Biografen på Heggelunds Allé. Bagest Hovedvejen. Set mod sydøst, ca. 1947

Til højre for billedets midte mødes fire veje: Stationsvej fra øst, Rådhusvej fra nord, Kildevej fra vest og Brugsvej fra syd. Nederst til venstre ses Ove Nielsens gartneri (nuværende biblioteksgrund). Foroven til venstre De Gamles Hjem, ca. 1937

Glostrup Brugsforening

– fra Stationsvej til Kvickly

De gennemgribende ændringer i Glostrup Bymidte har gjort det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, for ukyndige at se, hvorledes vejføringerne var i gamle dage. Byens gamle hovedstrøg, Stationsvej, er forsvundet. Den førte fra Vejlehus nær stationen direkte til Kildevej.

Stationsvej. Til højre den første brugsforeningsbygning. Set mod sydøst, ca. 1910

På præcis samme sted endte Rådhusvej, som oprindeligt blev betragtet som en del af Stationsvej, som igen i ældre tid var en del af vejen mellem Glostrup og Brøndbyvester og derfor oprindeligt kaldtes Brøndbyvestervej.

En smal vej, nærmest et hjulspor, førte fra Sydvestvej mod samme punkt, og vi har altså her et vejkryds, som var et centralt punkt i gamle dages Glostrup.

Brugsvej set fra Sydvestvej mod nord. Bagest til højre lidt af Brugsen, 28. maj 1944

På krydssets sydøstlige hjørne, Sydvestvej 25, lå en villa, som tilhørte grosserer Lars Pedersen. Huset blev i 1909 hjemsted for byens nystartede brugsforening. Noget helt nyt var kommet til Glostrup.

Baggrunden for initiativet skal søges i den såkaldte andelsbevægelse, som i 2. halvdel af 19. århundrede fik stor succes i Danmark. Bevægelsen, også kaldet Kooperationen, dannede foreninger, der alle havde et økonomisk formål. Hensigten var, at medlemmernes udbytte skulle deles mellem disse i forhold til den enkeltes omsætning med foreningen.

Den første brugsforening i Danmark var Thisted Arbejderforening fra 1866, og den blev snart efterfulgt af flere. Fra begyndelsen af 1880'erne begyndte landmændene at

danne andelsmejerier, og snart efter så man slagterier, foderstofforretninger m.fl. følge trop.

Når vi særligt ser på brugsforeningerne, skete der i 1896 noget betydningsfuldt, idet Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeninger (FDB) blev etableret.

I 1901 kom det politiske systemskifte (parlamentarismen) med demokrati og ny tro på fremskridtet. Det var gunstigt for foreningsdannelsen, og med gode økonomiske forhold i landet var vejen banet for mange nye brugsforeninger. I tiåret 1901-1910 blev der stiftet flere foreninger end i noget tidligere eller senere tiår, og en af disse var netop vores lokale Glostrup Brugsforening.

Set med Glostrup-øjne skete der flere interessante ting i 1908. For det første kunne man konstatere en begyndende lokal interesse for sagen. På landsbasis nærmede FDB sig nu medlemsforening nr. 1200. Den var blevet en væsentlig magtfaktor, og mange har vel tænkt, at tiden var ved at være moden til at komme med på det nye.

For det andet havde den kendte arbejderfører og politiker, Frederik Borgbjerg, i en tale på landskongressen i Odense erklæret sin fulde støtte til, at den kooperative bevægelse bredte sig i byerne og ikke kun på landet, som det hidtil havde været almindeligt.

For det tredje havde to forretningsmænd udsendt indbydelse til en række fremtrædende borgere om at indtræde i et påtænkt "Forbrugsforenings-Foretagende". Også enkelte arbejdere havde meldt sig og købt en aktie. De kostede den nette sum af 10 kr. pr. stk.

Dette sidste blev den direkte anledning til, at bestyrelsen i Socialdemokratisk Forening for Glostrup og Omegn (etableret 1899) tog affære. Man ville ikke stiltiende se på, som det hed, ”at smarte spekulanter narrede godtroende mennesker”.

Det øjeblikkelige resultat var en invitation til maskinsnedker Bentzen, København, der havde adskillige års kendskab til brugsforeningsledelse. Han mødte op den 19. november 1908 og holdt et foredrag for ca. halvtreds tilhørere. Hr. Bentzen må have haft evnen til at begejstre de fremmødte. I hvert fald var alle enige om, at sagen skulle fremmes. En brugsforening i Glostrup, det måtte man have, og det skulle gå stærkt. Der blev nedsat et udvalg på tre mænd, der fik til opgave at forberede starten.

Inden vi går vi videre med vores beretning, er der grund til at dvæle en kort stund ved de tre mænd. De er nemlig ud fra en lokalhistorisk synsvinkel værd at beskæftige sig med. Alle var de politisk aktive socialdemokrater, og som forenings(for)mænd kom de til at spille en betydelig rolle i Glostrups historie.

Den første var Jens Peter Christiansen. Han var tømrer, fagforeningsformand, formand for Asylforeningen og 1925-1929 medlem af sognerådet. Han blev senere bademester i den kommunale badeanstalt i ”De Gamles Hjem”.

Den næste var Jens Peter Thorvald Hannibal. Han var murer, bestyrelsesmedlem i Murersvendenes Fagforening og i Glostrup Socialdemokratiske Forening. Kasserer i 100-Mandsforeningen, medlem af Værgerådet samt kirkeværge. I 1909-1917 var han medlem af sognerådet.

De Gamles Hjem (opført 1929). Bemærk det flotte indgangsparti, 1930

Den sidste var Hans Henrik Eilersen. Han var flyttet til Glostrup 17. juni samme år, og på samme dag fik han arbejde som bud og referent ved Social-Demokraten. Han blev snart formand for Socialdemokratisk Forening, Fællesorganisationen, Værgerådet og Glostrups nye byggeförening. Desuden blev han formand for Glostrup Bys Sygekasse og medlem af Huslejenævnet. Han var medlem af sognerådet 1917-1921.

Som man ser, var det ildsjæle, der havde sæde i udvalget. Det var folk, der kunne få noget fra hånden. De indhentede nyttige oplysninger og gode ideer fra en række etablerede brugsforeninger.

De fik arrangeret endnu et møde, der denne gang samlede ca. 60 mennesker. Hovedtalerne var næstformanden i Strandvejskvarterets Brugsforening, I.M. Johansen og forretningsfører Christensen, København. De fortalte om, hvordan man fik en brugsforening i gang og om den daglige ledelse af en sådan.

Wennikes butik lå i Mellemvej 4 (tv). Vestervej 2 (th.) var Fattighuset, 1922

En af mødedeltagerne var købmand og hed C.A.O. Wennike. Han havde forretning i Glostrup, og hans begejstring for den påtænkte forening kunne være på et meget lille sted. Han forsøgte derfor at imødegå talerne og hævdede, at brugsforeningernes varer var dårlige. At hans motiv var frygt for konkurrence, var dog let gennemskueligt, og ingen ville tage hans argumenter alvorligt. Tværtimod fandt alle ideen god, og efter mødet kunne arrangørerne indtegne en række af de fremmødte som medlemmer. I de følgende dage tog bestyrelsen kontakt til en københavnsk advokat angående finansiering m.m. Foreningen ved at være parat til start.

Onsdag 9. december 1908 holdt man stiftende generalforsamling. Tømrer Ole Hansen blev valgt til dirigent, og Eilersen fremsatte forslag til vedtægter. De blev oplæst paragraf for paragraf, og forsamlingen vedtog dem så ved håndsoprækning. Det blev bestemt, at medlemmerne skulle købe 10-kroners-andele. Beløbet kunne indbetales i rater.

Til bestyrelse valgtes: Forretningsfører Axel Bohm (formand), støbemester Carl Christian Petersen (næstformand), murer Jens Peter Thorvald Hannibal (forretningsfører), arbejdsmand P. Chr. Sørensen (sekretær) og ekspedient Hans Henrik Eilersen (kasserer).

Desuden valgtes som revisorer to mænd ved navn Kristian Andersen og Sjonnesson.

Axel Bohm (1878-1925)

Både bestyrelse og menige var ivrige efter at komme i gang, men endnu var der mange forberedelser at gøre. For det første måtte man op på et tilstrækkeligt antal medlemmer. Et eksemplar af Severin Jørgensen: *"Haandbog for Brugsforeninger"* blev indkøbt, byen blev inddelt i fire distrikter, og så var det ellers ud og tegne medlemmer. Allerede inden jul nåede man op på 42, og optimismen steg. Den næste store opgave var at finde et egnet butikslokale. Der blev indledt forhandlinger med enkefru Anthonsen, A. Christiansenvej (Banegårdsvej), og grosserer Lars Pedersen, Stationsvej 25. Resultatet blev, at man lejede sidstnævntes ejendom for 700 kr. årligt. Det blev aftalt, at ejeren skulle istandsætte lokalerne, medens foreningen selv skaffede og bekostede inventaret.

Det var ikke kun i Glostrup By, der var interesse for sagen. Også i omegnen, bl.a. i det nærliggende Vridsløse, var der folk, der ytrede ønske om at komme med. I Glostrup var man selvfølgelig positiv, og det blev besluttet at gøre et fremstød for sagen. Man rettede henvendelse til den lokale

skolelærer om at benytte skolen til et orienterende møde, men bedst som alt syntes parat, blev det meddelt, at mødet alligevel ikke kunne lade sig arrangere. Da man vidste, at skolelæreren var positivt interesseret i andelstanken, undrede man sig noget i Glostrup over, hvad der mon kunne være i vejen.

Murer Hannibal besluttede at forske lidt i mysteriet, og det varede ikke længe, før han fandt løsningen og tørt bemærkede: *Job, læreren er rigtignok andelsinteresset, men han spiller L'Hombre med købmændene i byen og vil nødig træde dem over tærne!*

Hvilke varer skulle vores brugsforening så føre. Ja, det meste gav sig af sig selv, men der var ikke altid enighed. Et særligt, kontroversielt spørgsmål var spiritussen. I den socialdemokratiske ledelse såvel som i baglandet var der dengang udbredt sympati for afholdsbevægelsen, og spørgsmålet om hvorvidt foreningen skulle have brændevinsbevilling delte medlemmerne.

Striden var hård men kort. Et kvindeligt medlem skar en dag igennem med en bemærkning om, at når man kunne købe spiritus sytten andre steder i byen, så kunne brugsforeningen også forhandle den. Og derved blev det.

Der måtte selvfølgelig penge til, og de blev lånt i Forstædernes Bank. Alene inventaret kostede den for tiden uhyrlige sum af 337 kr. Man antog en mand ved navn Th. Andersen som uddeler, og så gik man ellers i gang med at indkøbe varer til butikken, der fra første færd også var leveringsdygtig i foderstoffer. I begyndelsen af maj var man ved at være parat, og åbningsdagen blev fastsat til den 14. maj 1909.

Glostrup Brugsforening efter udvidelsen bagtil. Bemærk bilmodellerne, 1933

Det var med spænding, at bestyrelsen fulgte butikkens salgsudvikling. I 1909-10 nåede omsætningen ca. 35.000 kr., og man kunne ånde lettet op. Næste år var tallet steget til 50.000, og man begyndte at overveje, om det mon ikke var en god ide at købe grund og opføre eget hus. Ledelsen undersøgte forsigtigt mulighederne, men da det viste sig, at en sådant projekt ville beløbe sig til den fabelagtige sum af ca. 30.000 kr. blev følehornene trukket tilbage.

I stedet endte det i 1912 med, at huset på Stationsvej blev erhvervet for 12.000 kr. Derudover købte man mere jord, og der blev bygget til forhuset samt en ny sidebygning. Udgifterne til det løb op i yderligere 12.000 kr., men nu følte man sig også rustet til at hævde sig i konkurrencen om forbrugernes gunst.

Det udvidede hus skulle komme til at danne ramme om foreningens virke frem til det skelsættende år 1939.

Uddelerne skiftede hyppigt. I de første 35 år (1908-1943) var der 10 forskellige. I samme periode var der til sammenligning kun fire bestyrelsesformænd.

Første verdenskrig med varemangel og høje priser var vanskelig at komme igennem. Men efter krigen lysnede det hurtigt. I 1919 skete en organisatorisk forandring: Samtidig med et aktuelt formandsskifte valgtes nu et repræsentantskab, og bestyrelsen blev forretningsudvalg, der skulle tage sig af både administrative, økonomiske og forretningsmæssige opgaver.

I 1923 passerede man 200 medlemmer, og omsætningen var 265.000 kr. Dividenden var 5%. Det følgende år steg omsætningen til 324.000 kr. med en dividende på 6%, og foreningen fik egen lastbil til varekørsel.

De gode konjunkturer førte en række forbedringer og udvidelser med sig: Nyt kulhus (1924), nyt kasseapparat (1924), egen petroleumstank (1924), køleanlæg til viktualieafdelingen (1927) og centralvarmeanlæg (1927).

I 1928 vedtog man en ændring af lovene: Alle medlemmers hustruer fik stemmeret, idet man dog på generalforsamlinger skulle møde personligt op for at kunne bruge sin ret. Da "Brugsforenings-Bladet" startede i 1928, var Glostrup blandt dem, der straks sørgede for, at bladet kom ud til alle medlemmer.

Foreningen havde haft fart på i 1920'erne, og med 1930'ernes dårlige konjunkturer måtte man stramme sig an for at klare skærene. Et særligt problem i denne periode var filialen i Søndervangkvarteret.

Så tidligt som i 1924 havde lokale beboere fremsat ønske om en afdeling her, men sagen var foreløbig udskudt. I

Glostrup Brugsforenings bestyrelse, 1940

1929 lykkes det imidlertid at overtale købmand Jeppesen på Gasværksvej (Ørnebjergvej) til overtage forhandling af foreningens varer, herunder mælk og brød. En sådan konstruktion, hvor en brugsforening ville handle med ikke-medlemmer, var dog kun lovlig, hvis filialen etableredes som aktieselskab med egen bestyrelse.

Allerede næste år købte foreningen filialbygningen, og i de nærmeste år afløste flere kommis'er hinanden som bestyrere. I bestyrelsen var man ikke glad ved situationen. Omsætningen var beskeden, og der kom røster om at nedlægge filialen, men det blev dog besluttet at gøre et yderligere forsøg.

I 1937 byggede man om, og der blev indkøbt nyt inventar. Lige lidt hjalp det dog. Kundeunderlaget var for spinkelt,

og der kom ikke flere penge i kassen. I 1940 erkendte man, at filialen var håbløst urentabel. Medlemmerne i Søndervangen kæmpede til det sidste, men løbet var kørt: Filialen blev nedlagt trods vrede protester.

I 1933 kunne foreningen fejre sine første 25 år. Det skete på Restaurant Siesta til musik, dans og kaffebord. Om-sætningen gennem årene var sammenlagt på 5.128.000 kr. med en udbetalt dividende på 235.000 kr., og det var ganske imponerende efter tidens målestok. De 42 medlemmer var i samme periode blevet til 276. Foreningen havde noget at fejre.

Stationsvej var blevet valgt med omhu. Fra gammel tid var den Glostrups egentlige hovedstrøg med store og små virksomheder, private huse m.m. Jernbanen var det vigtigste samfærdselsmiddel, og det var her tingene skete.

Men sådan skulle det ikke fortsætte ret meget længere. Efterhånden øgedes trafikken nemlig på Roskilde Landevej, og flere og flere foretagender ser deres interesse i at flytte derop.

Hovedvejen ved nr. 83 (th.). Bemærk trafikken og de velvoksne vejtræer, 1938

Det er ingen tilfældighed, at vejen i 1930'erne skifter navn. Her i Glostrup har den overtaget Stationsvejs gamle rolle som den vigtigste samfærdselsåre, så det nye navn, Hovedvejen, må siges at være velvalgt.

Så tidligt som i 1936 havde bestyrelsen planer fremme om en flytning til Hovedvejen. Økonomisk var det næppe overkommeligt, så man besluttede foreløbigt at se tiden an. I 1937 kom der en ejendom til salg på hjørnet af Rådhusvej og Hovedvejen. Prisen var 55.000 kr. med 10.000 kr. i udbetaling. Man reagerede hurtigt, men ikke hurtigt nok. Dagen før man kunne slå til, kom en privatmand og snuppede huset for næsen af bestyrelsen, der ærgrede sig grundigt. Sagen måtte udskydes endnu engang.

På generalforsamlingen i december 1938 drøftede man flytteplanerne grundigt. Det endte med, at bestyrelsen blev bemyndiget til at erhverve den første egnede grund eller bygning, der måtte komme til salg på Hovedvejen. Man belavede sig på en længere ventetid, men i foråret 1939 kom den ejendom, man havde brug for. Den lå på Hovedvejen nr. 85, på hjørnet af datidens Mejerivej, der nu er opslugt af Glostrup Storcenter. Huset selv står endnu. I dag rummer det virksomhederne Synoptik og New Hairdesign.

Prisen på ejendommen var 78.500 kr. med 10.000 kr. i udbetaling. Imidlertid var Københavns Amt netop ved at gå i gang med den bekendte, store udvidelse og omlægning af Hovedvejen. Den betød bl.a., at en del af grundarealerne skulle reduceres, og brugsforeningen modtog en godtgørelse fra amtet på 31.900 kr. Samtidig nedsatte foreningen

Brugsforeningens nye og topmoderne hus på Hovedvejen 85, 1940

et byggeudvalg, der fremstillede et byggeprojekt på to fulde etager med to butikker for henholdsvis kolonial og viktualier. Prisen blev anslået til mindst 130.000 kr.

I 1939-40 blev Hovedvejen omlagt, samtidig med opførelsen af det nye hus. I august 1940 flyttede man ind i den anseelige ejendom med to egne butikker, to til udlejning samt diverse lejligheder. Helt uhørt var butikkerne åbne en søndag, for at medlemmer og andre interesserede kan nyde synet af det nye byggeri.

Året 1940 gav foreningen ca. 100 nye medlemmer, og samtidig skete der atter en organisatorisk ændring. Man vedtog at afskaffe ordningen med et repræsentantskab på 13 medlemmer og forretningsudvalget på fem medlemmer. I stedet valgtes igen en bestyrelse på fem medlemmer, hvilket skulle give en mere smidig styrelse. De fem valgte var overassistent Johan Gluud (formand), maskinar-

Viktualieafdelingen i Brugsforeningens nye hus. Interiør med personale, 1940

bejder Dan Selck (sekretær og næstformand), malermester Fritz Nielsen (kasserer), politibetjent Kay Rømming og værkfører Oluf Christiansen.

Alle disse tiltag kunne dog ikke afbøde den nye, alvorlige situation, der var opstået: krig og besættelse. Blandt de første, der fik glæde af den nye og renoverede Hovedvej, var de tyske besættelsestropper, der kunne marchere i perfekt orden ind i byen 9. april 1940. Snart stod man over for vareforsyningsvanskeligheder og svære restriktioner.

Det var et imponerende syn, som mødte kunderne i Brugsens nye hus, 1940

Dertil kom interne rivninger og uenighed. Alle 400 medlemmer ville have del i de knappe tobaksrationer og andre sjældne varer, og de mange problemer sled på både bestyrelse og personale i foreningen. Bilen måtte køre med gas-generator, og centralfyret blev fodret med jyske tørv, der ikke just var det bedst egnede til formålet.

Alt var dog ikke den rene elendighed. F.eks. byggede man taglejlighed på den nye ejendom. FDB's revisionskontor overtog regnskabsførerposten, hvilket skulle vise sig at være en særdeles nyttig hjælp. Medlemmerne samledes i stigende tal om foreningens fester: Her som andre steder i landet virkede besættelsestiden samlende på befolkningen. Efter krigen fortsatte varemanglen endnu i lang tid. I årene 1947-48 så man sig nødsaget til at stoppe for yderligere medlemstilgang, så de ældre medlemmer kunne få bare nogenlunde rimelige rationer af knappe varer.

I 1948 skete der desuden to vigtige ting. Den 5. december holdt foreningen 40-års jubilæum med 250 medlemmer. Hans Henrik Eilersen, der var den eneste tilbageværende af pionererne, holdt tale og fremhævede særligt former Anthon Christensen som den drivende kraft ved starten i 1908. Det andet er valget af den senere borgmester, postkontrollør N.G. Sortsø, til bestyrelsesformand.

I 1950 begyndte varemanglen så småt at aftage, og samme år blev viktualieafdelingen udvidet for ca. 11.000 kr. Det næste træk var erhvervelsen af et areal i det planlagte butikscenter (Glostrup Butikscenter i Vestervangen). Sortsø var ikke bare formand for brugsforeningen. Han sad også som bestyrelsesmedlem i Glostrup Boligselskab, så det var

De gamle huse på Hovedvejen 140-146 er fjernet. Bagest Solgården, 5. juni 1965

Brugsens nye hus på Hovedvejen 140 - 146 er under opførelse, 11. april 1966

en smal sag for ham at sikre, at centerets største butik blev udlejet til Brugsen. Glostrup Butikscener var landets første åbne af slagsen, og ved starten i april 1959 tegnede alt sig lyst og godt. Det skulle senere ændre sig.

Samtidig begyndte man at overveje endnu et opbrud. Højkonjunktoren i 1960'erne var ved at holde sit indtog, og huset på Hovedvejen nr. 85 var blevet for lille og for umoderne. Overalt var der nedrivninger og nybyggeri, og bl.a. blev husrækken Hovedvejen 140-146 revet ned for at give plads til en stor etageejendom. I 1966 var byggeriet i fuld gang, og snart kunne vores brugsforening rykke ind i store, moderne lokaler.

Det gamle hus på Hovedvejen 85 blev opgivet, og foreningen har under navnet Kvickly haft domicil i det nye hus lige siden. Kvicklys historie på Hovedvejen 140-146 kunne tage sin begyndelse. Men beretningen om den ligger uden for denne histories rammer.

Glostrup Butikstorv. Bemærk HB-skiltet. Set fra Stadionvej mod nord, 1969

De faste rubrikker Gavelisten og FØR/NU billederne udgår i dette nummer på grund af pladsmangel.

